BELGIQUE - BELGIË
PP
BRUSSEL X
1/9464

SPOREN VAN HERINNERING 35

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

NR 35 | JANUARI - FEBRUARI - MAART 2020

75 JAAR

BEVRIJDING VAN DE KAMPEN

VOORWOORD
pag. 2

ACTUALITEIT
Getuigenis van Paul Sobol
pag. 3

AUSCHWITZ
Getuigenis van Maurice Goldstein
pag. 6

UITGEDIEPT
Getuigenissen van Elisabeth Vossen en Simonne Degueldre
pag. 8

CHRONOLOGIE
De bevrijding van de kampen
pag. 12

WIST JE DAT...
Getuigenis van Maria Mehler
pag. 14

VRAAGSTUK
Getuigenis van Israël Rosengarten
pag. 16
+ pedagogische fiche pag. 18

NO COMMENT
Foto's van de bevrijde kampen
pag. 19

KLASREFLECTIE
Getuigenis van Paul Halter
pag. 20

VARIA
pag. 22

© Stichting Auschwitz/Georges Boschloos

UITGELEZEN? LEG MIJ IN DE LERARENKAMER...

Verantwoordelijke uitgever
Henri Goldberg
vzw Auschwitz in Gedachtenis
Wolstraat 17/Bus 50 - 1000 Brussel

Afgiftekantoor BRUSSEL X
Erkenningsnummer P602292

2020
EEN JAAR GEWIJD AAN DE BEVRIJDINGEN

Het jaar 2020 staat in het teken van de bevrijdingen. 75 jaar geleden werd in januari het beruchte concentratiekamp Auschwitz-Birkenau bevrijd en enkele maanden later werd de capitulatie in Europa getekend. Europa was, na een militair conflict dat langer dan vijf jaar heeft geduurd, eindelijk bevrijd. Maar hiermee was de kous nog niet af voor de rest van de wereld. Het zou tot begin september 1945 duren vooraleer de Tweede Wereldoorlog eindigt.

Herdenkingsmonument 'The Shrine' in één van de blokken in Majdanek, het eerste grote naziconcentratiekamp dat bevrijd werd.

Het jaarthema wordt onderverdeeld in vier nummers en zal chronologisch het verloop van het bevrijdingsjaar volgen.

Nr. 35
Bevrijding van de kampen
Nr. 36
Bevrijding van Europa
Nr. 37
Bevrijdingen in de rest van de wereld
Nr. 38
Welk leven na de bevrijding?

Het huidige nummer richt zich dus op de bevrijding van de kampen. Opmerkenswaardig is dat de kampen reeds vanaf de zomer van 1944 bevrijd worden, met het concentratiekamp Majdanek (in het huidige Oost-Polen) als eerste grote naziconcentratiekamp. In september 1944 worden in België het opvangkamp Breendonk en het verzamelkamp Mechelen bevrijd. Vanaf begin 1945 tot 8 mei worden de meeste andere kampen bevrijd door de geallieerden. Wat zij daar ontdekken overtreft hun verbeelding. Het zijn ware gruwelbeelden. De kampoverlevenden hebben over hun bevrijding getuigd: ze gaven lezingen, ze namen deel aan interviews. Hun getuigenis werd gefilmd enz. In plaats van dit nummer te wijden aan door historici geschreven artikels, laten we het woord over aan de getuigen!

Namens alle medewerkers van de vzw Auschwitz in Gedachtenis wens ik aan iedereen een interessante lectuur toe dit jaar. ■

Johan Puttemans
Pedagogisch coördinator
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

IK WAS TERUGGEKEERD UIT DE DOOD 'OM VOOR NIEUW LEVEN TE ZORGEN' (Paul Sobol)

Paul Sobol wordt als zoon van Pools-Joodse immigranten geboren op 26 juni 1926 in Parijs. Twee jaar later vestigt de familie zich in Brussel. In het licht van de anti-Joodse verordeningen van de Duitse bezetter duikt Paul samen met zijn familie onder in 1942. Ze worden echter verraden en door de Gestapo gearresteerd op 13 juni 1944 en naar de Dossinkazerne overgebracht. Paul, zijn ouders, zijn 14-jarige broer en zijn 16-jarige zus worden op 31 juli 1944 gedeporteerd met het allerlaatste transport naar Auschwitz uit de Dossinkazerne. Na aankomst in Birkenau wordt Paul geselecteerd voor werk en ingedeeld bij verschillende commando's in het hoofdkamp in Auschwitz. In januari 1945 vat hij de 'Dodenmars' aan die hem drie dagen later naar het kamp van Gross-Rosen leidt. Vervolgens wordt hij met de trein naar Dachau geëvacueerd, waar hij in het buitenkamp Mühldorf wordt ingezet. Tijdens een bombardement op 25 april 1945 weet hij te ontsnappen. Hij slaagt erin zich te verbergen tot hij wordt bevrijd door het Amerikaanse leger. Zijn ouders en broer David keren niet terug. Enkel zijn zus Betsy zal het overleven.

Paul Sobol getuigt niet enkel in scholen voor leerlingen maar reist ook meerdere keren per jaar naar Auschwitz om er ter plaatse te getuigen van zijn deportatie.

© Stichting Auschwitz/Georges Boschloos

Wist u, toen u Auschwitz verliet, dat het einde van de oorlog nabij was?
Op 17 januari 1945 gooiden onze bewakers ons op straat. We waren er toen nochtans van overtuigd dat we Auschwitz nooit zouden verlaten omdat sterven hier het enige doel was! We waren getransformeerd, we zagen er niet meer normaal uit. We vermoedden dat er iets aan het veranderen was door het Sovjetoffensief maar veel konden we niet doen. Onze bewaker, een groene driehoek, wist dat we op tocht zouden gaan. Omdat ik voor hem geschilderde houten doosjes maakte die hij kon verkopen en daardoor zijn protegé werd, gaf hij me twee broden die ik onder mijn jas moest verbergen.

Toen ik in Dachau aankwam met de trein, na de beruchte 'Dodenmarsen' naar Gross-Rosen, hoorden we Amerikaanse vliegtuigen over ons heen vliegen. De Duitsers waren er slecht aan toe. Dat veranderde het één en ander voor ons.

Was u bang voor de bevrijding?
We konden ons niet inbeelden dat we bevrijd zouden worden. Wie tijdens de 'Dodenmarsen' even halt hield, werd door het hoofd geschoten. De SS'ers wilden niemand levend achterlaten. We

© Stichting Auschwitz/Georges Boschloos

In 2015 vertrok de Trein der 1000 uit het Brusselse Zuidstation naar Krakau, Polen.
1000 jongeren uit geheel Europa bezochten Auschwitz en Birkenau. Paul Sobol hier bij het vertrek van de trein, samen met de Italiaanse delegatie.

dachten hoegenaamd niet dat we ooit nog bevrijd zouden worden. In tegenstelling tot wie in de kampen werd bevrijd, ging het voor ons gewoon door. We waren niet bang, dat kwam pas later.

Hoe hebt u uw bevrijding beleefd?
In Dachau werd ik in quarantaine geplaatst en vervolgens toegewezen aan een extern commando in het Mühldorf Waldlager. Er waren een paar Fransen bij me die ik in Gross-Rosen had ontmoet. In januari 1945 dachten de Duitsers nog steeds dat ze de oorlog konden winnen. Ze bouwden fabrieken en beschouwden ons als slaven.

In april 1945 moest ik het bos in dat bij dit kleine kamp hoorde. Ik werd in een beestenwagon geduwd, maar die was niet helemaal dicht. Er waren bewakers die neerzaten. Tijdens de bombardementen kon ik ontsnappen samen met een paar Fransen. We verstopten ons en toen zagen we een kerk. Ik ging naar de priester. Die zou ons hopelijk niet aangeven. Hij gaf me bouillon te eten. Door het raam zag ik een andere Fransman op de weg. Hij vertelde me in het Duits dat hij een krijgsgevangene was en ik vertelde hem dat ik dat ook was. De Fransen hebben me verborgen. Op 1 mei kwam een Amerikaanse voorhoede het kleine dorpje binnen waar ik me verschanst had. Op dat moment werd ik echt bevrijd.

Maar de Duitsers kwamen terug en de SS'ers begonnen op de huizen te schieten. Dat was tevergeefs want de oorlog eindigde op 8 mei.

Het was voor mij iets buitengewoons. Ik was nog altijd in Duitsland met de Franse krijgsgevangenen. De vreugde van de Fransen was groot, maar we waren nog steeds in Duitsland. Smartphones bestonden toen niet en alles was kapot. Hoe konden we iemand verwittigen dat we nog in leven waren?! Ik kon eindelijk gerust ademhalen omdat ik niet langer het risico liep vermoord te worden.
We moesten nog wachten tot de Fransen naar hun land gerepatrieerd konden worden. Dat gebeurde met een goederenwagon en het duurde meerdere dagen... Maar het gebeurde in een andere context! De Amerikanen waren aanwezig in het dorp en ik kon gaan en staan waar ik wilde. Er was een verlaten Duits depot waar ik zwarte uniformen vond. Ik heb de insignes verwijderd en mezelf voorzien van een Duits uniform.

Kon u meteen na de bevrijding al terug levensvreugde voelen?
De bevrijding gebeurde voor mij in twee fasen, omdat ik niet uit een kamp bevrijd werd door de Amerikanen. Ik was vrij omdat ik was ontsnapt. Niettemin waren

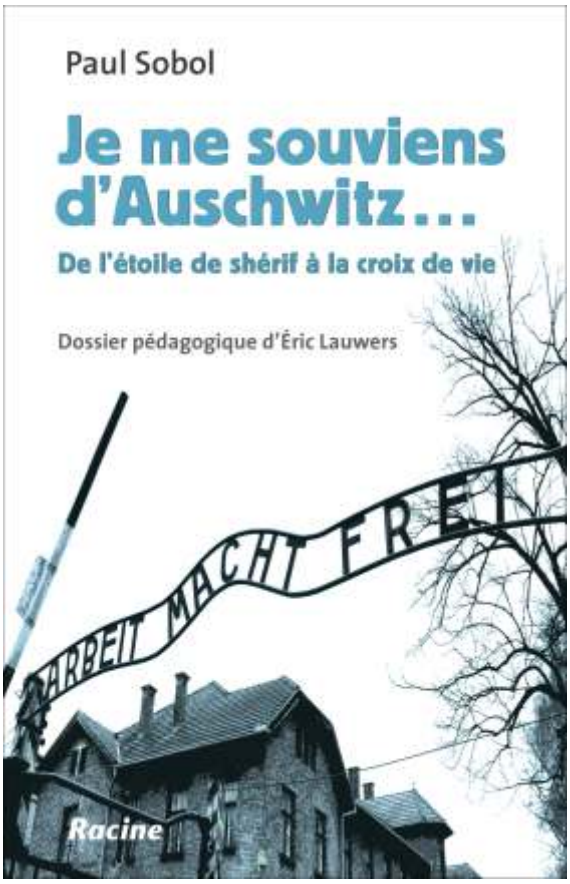

Paul schreef zijn getuigenis neer in het boek 'Je me souviens d'Auschwitz...' uitgegeven bij *Racines* in 2010.

we nog steeds in oorlog. Dan was het eindelijk 8 mei, maar toch moesten we wachten voor we de trein konden nemen. Ik ben met de Fransen naar Frankrijk vertrokken, maar daarmee was ik uiteraard nog niet thuis. Ik was gerustgesteld maar ook bezorgd omdat ik op mijn ouders wachtte. Bovendien waren er toen nog echte grenzen tussen Frankrijk en België. Toen ik eindelijk in Brussel aankwam, wist ik niet waar ik heen moest. Acht dagen later kwam mijn zus aan. We hebben staan wachten op onze ouders. We dachten dat ze die nog zouden terugkeren.

De bevrijding stond voor ons niet synoniem met vreugde. Ik stond er alleen voor. Ik had geen opleiding. Ik had geen idee wat ik in de toekomst moest gaan doen. De bevrijding was voor mij in de eerste plaats overleven want ik had niets meer. Ik had zorg nodig en ik moest mijn plan trekken; dat had ik dan wel geleerd in de kampen. Ik was nog geen man. Gezien ik een communist was, ben ik naar de communisten gegaan. Pas later ontdekte ik dat er ook een Joodse organisatie was. Ik kon naar Zwitserland gaan om weer gezond te worden.

Toen ik terugkwam was ik goed hersteld, gekleed in een Belgisch uniform en had ik een beetje geld op zak. Ik huurde een kamer en moest werk vinden. Ik had een beetje tekentalent, al had ik het nooit geleerd. Ik ging naar de directeur van de Academie voor Schone Kunsten die me vertelde dat het vijf jaar studie zou vergen. Dat was voor mij geen optie. Hij vertelde me ook dat ik me kon inschrijven in een nieuwe afdeling, namelijk de reclame. Dat zou uiteindelijk bepalend zijn voor mijn leven. Ik was 20 jaar oud, werkte in een drukkerij en wilde graag trouwen met Nelly, die uit een heel katholieke familie kwam.

Haar ouders waren ertegen omdat ze wilden dat hun dochter in het wit zou trouwen in de kerk. De persoonlijke secretaresse van priester Cardijn ging met de ouders van Nelly praten. Ze waren onder de indruk. De secretaresse had een idee... Als ik me tot het christendom bekeerde, zouden er geen problemen meer zijn. Ik heb me laten dopen.

Uiteindelijk trouwde ik met Nelly en toen, omdat ik wist dat mijn ouders nooit meer terug zouden komen, heb ik de kampdeuren gesloten en finaal achter me gelaten. Ik voelde me pas echt bevrijd toen in 1949 mijn zoon werd geboren.

Dat was buitengewoon. Ik was teruggekeerd uit de dood 'om voor nieuw leven te zorgen!' ■

Interview door **Johan Puttemans**
op 13 september 2019

‘(...) de Sovjets moeten ons volledig komen bevrijden.’

(Maurice Goldstein)

BIOGRAFIE
MAURICE GOLDSTEIN

Maurice Goldstein (27/01/1922 - 06/10/1996) wordt samen met heel zijn familie gearresteerd tijdens de razzia in Brussel op 3 september 1943. Ze worden geïnterneerd in de kazerne Dossin en van daaruit gedeporteerd met het XXIste konvooi van 20 september 1943. De moeder van Maurice en zijn zwangere vrouw worden onmiddellijk bij aankomst in Auschwitz vergast terwijl Maurice naar de mijnen van Fürstengrube wordt gestuurd. Vervolgens komt hij terecht in het hoofdkamp Auschwitz I waar hij de kans krijgt tewerk gesteld te worden als assistent verpleger in de ziekenboeg van het kamp.
Op 18 januari 1945, door de opmars van Sovjettroepen, beslist de SS over de algemene evacuatie van Auschwitz. Maurice Goldstein verbergt zich om niet aan de dodenmarsen te hoeven deelnemen. De volgende dag ontdekt hij in een half verbrande barak een klein leeg notitieboekje. In het lege kamp waar alleen de ernstig zieken overblijven, begint hij een logboek. Hij noteert dagelijks het verslag van de laatste dagen van het kamp tot de aankomst van de Sovjets en de lange reis van zijn terugkeer naar België. Na het kamp te hebben verlaten met enkele metgezellen, gaat hij te voet naar Krakau en verder per trein en militaire vrachtwagens tot in Lublin waar een Franse missie is gevestigd. Vandaar wordt hij geëvacueerd naar Odessa, vervolgens per boot naar Marseille waar hij op 5 april toekomt. Zijn dagboek stopt op 11 april wanneer hij in Parijs aankomt waar hij de trein naar Brussel neemt.
Maurice Goldstein is de enige overlevende van zijn familie. Kort na zijn terugkeer naar België begint hij te studeren voor dokter. Hij was betrokken bij het Internationale Auschwitz-comité, waarvan hij president werd in 1977, evenals bij de oprichting van de Auschwitz-stichting in Brussel.

Vrijdag 26 januari
Het geluid van het kanonvuur wordt nog steeds gehoord. We durven de barak niet uit. (...)
De avond valt snel. Iedereen geeft zijn mening, vooral de ouderen die beide oorlogen hebben meegemaakt. We durven de wacht buiten de barak niet voort te zetten. Het geluid van automatische wapens, het geknetter van machinegeweren komt dichterbij en die nacht slapen we nauwelijks. Sovjetvliegtuigen parachuteren lichtprojectielen op het met sneeuw bedekte landschap. Onmogelijk om naar buiten te gaan zonder gezien te worden.

De ochtend van 27 januari
De situatie is ongewijzigd. We hebben het koud; we beslissen dat het verstandiger is om geen vuur te maken. We zouden opgemerkt kunnen worden. We wachten passief op de volgende gebeurtenissen.
's Ochtends horen we buiten voetstappen. We zijn stil, we maken niet het minste geluid. Duitsers praten buiten. Iemand vraagt: ‘Zijn er soldaten bij?’ We verbergen ons, we zijn absoluut stil. Ze vertrekken en laten ons met rust…
Om 15 uur zeg ik tegen mijn vrienden: ‘Vandaag ben ik jarig.’ Ik denk, ik voel, ik geloof: de Sovjets moeten ons volledig komen bevrijden. Helaas waren het niet de Russen die als eerste aankwamen. Rond 16 uur horen we opnieuw Duits praten. Een groep, misschien een compagnie *Wehrmacht*-soldaten. Ze kloppen op de deur en komen binnen. Ze zijn correct met ons. Ze gaan zitten en vragen ons om een vuur aan te steken. Ze eisen voedsel. Ze hebben honger en koud en smeken zelfs om sigaretten. Buiten gaat het kanonvuur verder. De 'stalinorgels' passeren fluitend over onze hoofden. Hoe uit deze impasse komen? We lopen het risico elk moment in deze schietpartij gevangen te worden. (...) Uiteindelijk vertrekken ze rond 19 uur.
We blussen het vuur onmiddellijk met sneeuw uit angst dat de rook ons doet opvallen. En buiten gaat het schieten verder. Explosies. En nog steeds het gefluit van de 'stalinorgels'. Maar ook al horen we nog steeds het kanon, geleidelijk aan verwijdert het geschiet zich.
We liggen onder onze dekens, wachtend en vrezend…
23 u 30. Voetstappen buiten; mensen die Russisch spreken. De eerste zin die ik hoor, ‘Idi souda’, wat betekent: ‘Kom hier.’ Het is een soldaat die een andere roept. Joseph Freizinger gaat naar buiten. In het Slowaaks en Tsjechisch legt hij de soldaat uit wie we zijn. De soldaat kan niet voor

ons zorgen, maar hij belooft ons hulp te sturen.
Een half uur later weerklinken weer voetstappen. Het is een Sovjetsoldaat met wie onze kameraden die een Slavische taal machtig zijn praten. Buiten hervat het schieten, de explosies, het kanon. Nog later, nieuwe bezoekers en zinnen in het Russisch. Dit keer is het Hans Klampfner die naar buiten gaat. Er weerklinkt onmiddellijk een uitbarsting van machinegeweervuur. De Sovjets schieten blijkbaar in de lucht, Hans steekt zijn armen omhoog en legt het uit. De soldaten halen ons allemaal uit de barak. Ze stellen zich achterdochtiger op dan de Duitsers en fouilleren ons. We mogen verklaren wat we willen. Ze moeten ons niet geloven. Ze hebben ook de barak doorzocht. Omdat ze niets verdachts vinden, vertrouwen ze ons en beginnen ze zich te gedragen als soldaten die zich onder vrienden bevinden. We pakken de fles alcohol die we meegenomen hadden en drinken hem leeg met deze verkenningsgroep en met het team dat de veldtelefoon installeert.
Tijdens de vroege ochtend van de 28ste neemt een trojka ons terug mee naar Auschwitz I waar we op zondag om 5 uur aankomen. Ik probeer vrienden te vinden. Ons avontuur is bekend. Velen praten erover.

In Auschwitz bevrijd

Sovjetartsen reorganiseren de verzorging van zieken door besmettelijke patiënten te scheiden van anderen. Ze bieden degelijke voorraden aan. We hebben vooruitzichten. Onze angst vooraleer we Auschwitz verlieten, was dat we de zieken gedurende deze vier dagen alleen moesten laten.

Uit: Baron Maurice Goldstein
Choniques d'un rescapé d'Auschwitz
Un médecin belge né en Pologne
Bruxelles, ASBL Mémoire d'Auschwitz, 2016, s.d. (241p.)
ENKEL IN HET FRANS BESCHIKBAAR
€ 15 (bestelling: info@auschwitz.be)

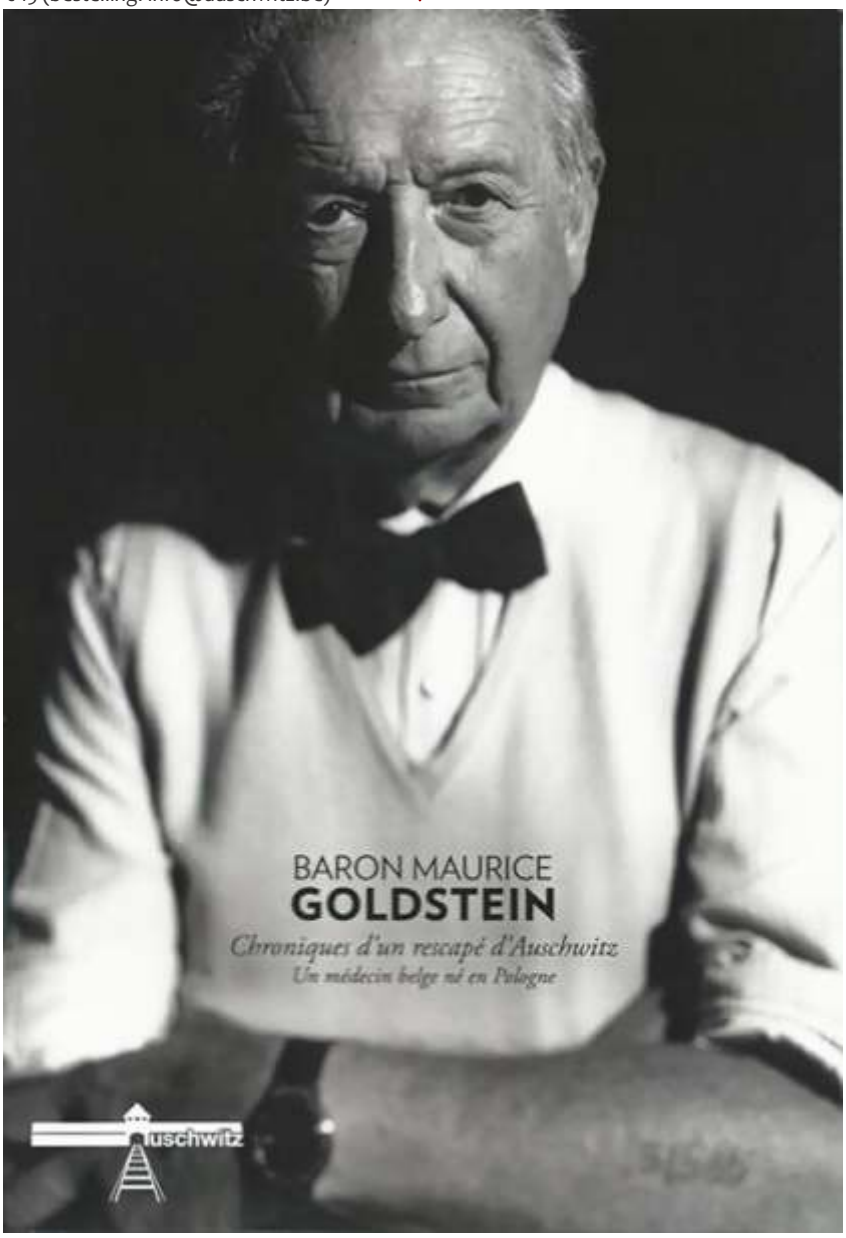

Nu zijn we bang om langer in het kamp te blijven. En nogmaals, deze internationale groep waarnaar ik al heb verwezen, bespreekt en besluit dat niets ons dwingt om te blijven, aangezien de Russische gezondheidszorg hard aan het werk is. ■

Selecties en vertaling uit het Frans door **Johan Puttemans**

‘Altijd heb ik dezelfde vragen, altijd blijf ik alles herhalen.’
(Elisabeth Vossen)

&

‘Het was een onbeschrijfelijk moment!’
(Simonne Degueldre)

BIOGRAFIE
ELISABETH VOSSEN

Elisabeth ‘Lieske’ Vossen wordt in 1924 te Neeroeteren (nabij Maaseik) geboren.
In 1941 vervoegt ze de BNB (Belgische Nationale Beweging).
In augustus 1944 wordt ze opgepakt en naar de gevangenis van Sint-Gillis gestuurd.
Een maand na haar aanhouding wordt Lieske Vossen afgevoerd naar Ravensbrück.
Na een aantal kampen te hebben aangedaan, belandt ze in Sachsenhausen.
In mei 1945 wordt ze bevrijd. Elisabeth Vossen overlijdt in 2019.

In Köpenick moesten we in bootjes stappen, die ons naar Sachsenhausen brachten.
Sachsenhausen was een ander berucht concentratiekamp, en wij vreesden allemaal wat ons te wachten stond. Eenmaal in Sachsenhausen werden we verplicht om drie dagen en nachten buiten recht te staan zonder eten of drinken. We voegden ons bij de groep gevangenen die reeds op de appèlplaats stonden. Onze behoefte moesten we ter plaatse en al staande doen. Na deze verschrikkelijke ontberingen begon de mars. Het uiteindelijke doel van de Duitsers was, zoveel mogelijk gevangenen te laten omkomen tijdens de tocht. Op 23 april 1945 vertrokken we in groepen van vijfhonderd gevangenen. We waren veroordeeld om in totaal 291 km af te leggen. Overdag stapten we over grote en kleine wegen. Overal op onze weg lagen de lijken verspreid. Wie viel, bleef voor altijd liggen.
's Nachts werden we in een weide of een bos gedreven. Eén keer kregen wij bij het vertrek brood en een beetje paté in een blikje dat we niet konden openen. Daarna kregen we geen voedsel meer. Doordat niet iedereen een 'groepje' had en velen op zichzelf leefden, werd er vaak gevochten om het brood. Per vijf mensen was er één brood. De eerste van vijf kreeg het in handen. Als die niet wilde delen, was dat voor de Duitsers geen probleem. Daar keken ze niet naar om. Ik weet nog dat wij met ons groepje een keer rauwe aardappelen kregen toegeworpen van een boer. Verder aten we gras, knabbelden we op stukken boomschors en aten we alles wat enigszins eetbaar was. De achtste dag kwamen wij bij een boerderij, waar we per vijf personen één pakje kregen van het Zweedse Rode Kruis. Op die dag zijn ook enkele gevangenen ontsnapt door zich te verstoppen in de schuur van de boerderij.
De negende avond werden we een bos ingedreven. Wij gingen wat dieper het bos in. Daar vonden we met ons groepje van acht een krater van een ingeslagen bom. Wij verstopten ons in die put, en bedekten ons met takken en bladeren. 's Avonds riep de *Aufseherin*: ‘*Kartoffeln!*’ om ons bij elkaar te krijgen. Maar wij gaven taal noch teken. Onze drang naar vrijheid was groter dan onze honger. Uiteindelijk gaven de Duitsers hun zoektocht op en gingen ze verder. Wij waren ontsnapt. De anderen moesten verder.
De volgende ochtend gingen Truike en ik kijken of de omgeving veilig was. Aan de rand van het bos zagen we allemaal witte vlag-

Elisabeth 'Lieske' Vossen zag ontelbare mensen rondom haar sterven door uitputting en honger tijdens de dodenmarsen.

© Alle rechten voorbehouden

gen aan de huizen hangen. Later bleek dat die dag 4 mei 1945 was. Het dorp werd bevrijd door de Amerikanen en de Russen, en vier dagen later, 8 mei, was het officiële einde van de Tweede Wereldoorlog. De eerste nacht na de bevrijding sliepen we in een school. We kregen daar goed te eten, maar de Russen waarschuwden ons dat we niet te veel moesten eten. Ik ben heel blij dat ze dat gezegd hadden, want ik heb nadien nog veel verhalen gehoord van bevrijde mensen die gestorven zijn aan een indigestie. De volgende dag zochten we eten bij een boerderij. De boerin gaf ons gelei en andere mensen kregen boterhammen.

Een van de volgende dagen zaten we in een weide langs de weg. Plots kwam er een Amerikaanse vrachtwagen langs. De Amerikanen stopten, en namen ons mee naar een drukbevolkt opvangcentrum. Daar vroegen zij onze naam, onze woonplaats, in welk kamp we gevangen hadden gezeten, enzovoort. Hier kwam ik Fons Schoofs tegen. Ik vernam dat Fons, net als mijn broer en vader, in Neuengamme had vastgezeten. Hij vertelde dat hij hen kende en dat ze al vroeg overleden waren. Dat moment vergeet ik nooit meer.

Uit: De laatste getuigen uit concentratie- en vernietigingskampen
Geïnterviewd door jongeren uit Vlaamse, Brusselse en Waalse secundaire scholen
Brussel, ASP nv, 2010 (687 p.)
Te koop via:
info@auschwitz.be

Na het noteren van onze gegevens moesten we opnieuw in de vrachtwagen. Die bracht ons naar een groot huis, waar we brood en soep te eten kregen. Vervolgens bracht de vrachtwagen ons naar een overvolle trein, die naar een opvangcentrum in Aat (België) reed. Daar stelde men vast dat ik een zware longontsteking had. In de hal van het opvangcentrum stonden negen gevangengenomen SS'ers. We mochten met hen doen wat we wilden. Maar geen van ons kende die SS'ers, en geen van ons was in staat ze aan te raken. In Ath verbleven we drie dagen.
Na mijn herstel werden we met de auto naar Hasselt gebracht en van daar ging het met de tram tot Waterschei. Van daaruit reden we mee op een vrachtwagen tot in Neeroeteren. Enkele mensen hadden mijn moeder erbij gehaald. Stel je voor hoe gelukkig het weerzien was!
Mijn leven was natuurlijk niet meer zoals voor onze aanhouding. Ik was bang, ik was mager en kaal. Het veelvuldig vertellen van mijn belevenissen was enorm uitputtend. Na een tijd zweeg ik erover. Nu vraag ik me af hoe mijn leven eruit zou gezien hebben als ik die verschrikkelijke dingen niet had meegemaakt. Altijd heb ik dezelfde vragen, altijd blijf ik alles herhalen.

Een paar jaar na mijn bevrijding leerde ik mijn man kennen. We kregen twee kinderen en de zorg om hen gaf mij de afleiding die ik nodig had. Hoe ouder ik word, hoe meer ik terugdenk aan wat er allemaal gebeurd is. Ik ben van één ding overtuigd: wat wij hebben meegemaakt, mag niet vergeten worden, en mag zeker nooit opnieuw gebeuren. Mijn vredesboodschap is dan ook de volgende: 'Wees allemaal eendrachtig, verdraagzaam, en probeer elkaar te begrijpen.' Hopelijk zullen deze gruwelijke gebeurtenissen zich dan nooit meer herhalen. ■

Toen de dag aanbrak waarop we het kamp mochten verlaten, konden we onze ogen niet geloven. Het was een onbeschrijfelijk moment! Toen de poort openging en de vrijheid opnieuw lonkte, kreeg ik weer hoop. Iedereen had verlangd naar dit moment, maar niemand wist dat ook de komende weken een hel zouden zijn.
De 'dodenmars' was begonnen… twaalf dagen lang sleepten wij ons voort. Als enig voedsel hadden we wat brood en paté. Zonder veel eten en drinken moesten we doorstappen, iedereen was moe en verzwakt. Velen konden niet volgen en bleven noodgedwongen achter. Zij werden koelbloedig neergeschoten. Sommigen waren niet dood, en bloedden dood langs de kant. We mochten niemand helpen of we werden zelf doodgeschoten. In de gracht lag het vol lijken van mensen die neergeschoten waren.
Onderweg heeft het Rode Kruis ons Nescafé, chocolade en sigaretten gegeven, de Duitsers kregen echter niets. En toen zij ons een sigaret of een stuk chocolade vroegen, trapten wij die voor hun neus stuk! Het gaf ons een fantastisch gevoel om het voor hun ogen uit te smeren na al die

© Alle rechten voorbehouden

maanden van onderdrukking en vernedering. Sommigen probeerden water uit de beek te halen om de Nescafé op te drinken, maar werden neergeschoten. Ik legde de Nescafé op mijn tong en hield mijn mond open toen het regende. Sindsdien heb ik geen Nescafé meer aangeraakt!
We stapten verder en verder, zonder te weten wat er ging gebeuren, maar hoe verder wij liepen, hoe onrustiger de Duitsers werden. Toen ze op een dag wegliepen, wist niemand wat er aan de hand was. Wij kwamen in een dorp dat volledig in vlammen opging, en verstopten ons in een gracht. Aan de ene kant van die gracht kwamen de Russen dichterbij, aan de andere kant waren de Duitsers. Toen dacht ik dat het met me afgelopen zou zijn: tussen twee vuren! Russische soldaten liepen naast de gracht en schoten iedereen neer van wie ze dachten dat het Duitsers waren. Ze richtten hun pistool op ons en vroegen of we Duitsers waren, bang schudden we ons hoofd, en als bij wonder liepen ze door en lieten ze ons in leven.
Toen we terug in Hasselt waren en ik mijn zus en grootmoeder terugzag, was ik uitzinnig van geluk. Hoewel ons huis door de Duitsers helemaal was leeggeroofd, was het een fantastisch gevoel om terug thuis te zijn. Het was wel moeilijk om me weer aan te passen aan het leven in Hasselt, en om te leven met de helse dingen die ik had meegemaakt. In het begin had ik veel nachtmerries, en was voortdurend bang. Met de tijd sleten die nare dromen echter, maar de innerlijke schade zal nooit verdwijnen.
(...)
Ieder jaar ga ik terug naar Berlijn om mijn kampgenoten weer te zien, en we worden door de Duitsers goed ontvangen. Vele vrouwen die ik toen heb leren kennen, zijn nu al overleden. Ik koester geen wraakgevoelens tegenover de Duitsers: de huidige generatie is niet verantwoordelijk voor wat er tijdens de Tweede Wereldoorlog is gebeurd.

Ik hoop echter dat ik met mijn verhaal en dat van vele anderen de ogen van de wereld blijf open houden. Zo een gruwelijke oorlog mag zich nooit meer voordoen. ■

Passages geselecteerd door
Johan Puttemans

Simonne trachtte elk jaar haar overlevende lotgenoten uit Ravensbrück terug te zien.

© Alle rechten voorbehouden

BIOGRAFIE VAN
SIMONNE DEGUELDRE

Simonne Degueldre wordt in 1922 te Hasselt geboren.
Wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt, gaat ze in het Verzet.
Wanneer Simonne Degueldre aangehouden wordt door de Gestapo wordt ze opgesloten in de gevangenis van Sint-Gillis.
Van daaruit wordt ze gedeporteerd naar het vrouwenkamp Ravensbrück.
Tegen het einde van de oorlog wordt ze overgeplaatst naar Sachsenhausen om in mei 1945 uiteindelijk bevrijd te worden.

DE BEVRIJDING VAN DE KAMPEN

30/06/1943 — *De laatste Arbeitsjuden verlaten het moordcentrum Belżec en worden naar Sobibór gestuurd om er vermoord te worden. De SS'ers hebben de infrastructuur afgebroken en bomen geplant op het verlaten terrein.*

20/10/1943 — *De laatste Arbeitsjuden van het moordcentrum Treblinka worden per trein naar het moordcentrum Sobibór gebracht om er vermoord te worden, na alle zichtbare sporen van de vernietiging uitgewist te hebben.*

23/11/1943 — *Het moordcentrum Sobibór wordt (als gevolg van de opstand van 14 oktober 1943) ook afgebroken en verborgen. De laatste 30 Arbeitsjuden worden ter plekke terechtgesteld.*

23/07/1944 — Het Rode Leger bereikt het concentratiekamp en moordcentrum KL Lublin / Majdanek.

in de nacht van 3 op 4/09/1944 — De geallieerden bereiken het *SS Sammellager Mecheln* (Kazerne Dossin).

04/09/1944 — Het *SS Auffanglager Breendonk* wordt bevrijd.

25/11/1944 — De Amerikaanse soldaten bereiken Natzweiler-Struthof, waardoor deze plek het eerste bevrijde concentratiekamp van West-Europa wordt.

in de nacht van 17 op 18/01/1945 — Het moordcentrum Kulmhof (Chełmno) wordt ontruimd door de SS. Het Rode Leger komt de volgende dag ter plekke.

27/01/1945 — Het Rode Leger bereikt het concentratiekamp en moordcentrum Auschwitz-Birkenau.

13/02/1945 — Het Rode Leger bereikt het concentratiekamp Gross-Rosen.

11/04/1945 — De Amerikaanse soldaten bereiken Mittelbau-Dora.

13/04/1945 — De Amerikaanse troepen bereiken Buchenwald.

© Dorian Ryser, alle rechten voorbehouden.

Kaart met de voornaamste concentratiekamp en moordcentra, onder de naam wordt de stichtingsdatum vermeld.

15/04/1945 — De Britse troepen bereiken Bergen-Belsen.

22/04/1945 — Sovjettroepen en Poolse eenheden bereiken Sachsenhausen.

23/04/1945 — Amerikaanse troepen bereiken het concentratiekamp Flossenburg.

29/04/1945 — De Amerikaanse troepen bereiken het concentratiekamp Dachau.

30/04/1945 — Het Rode Leger bereikt het concentratiekamp voor vrouwen Ravensbrück.

02/05/1945 — De Britse troepen bereiken het concentratiekamp Neuengamme.

05/05/1945 — De Amerikaanse troepen bereiken het concentratiekamp Mauthausen.

08/05/1945 — Het Rode Leger bereikt het concentratiekamp en getto Theresienstadt.

09/05/1945 — Het Rode Leger bereikt het concentratiekamp Stutthof.

NOTA 1
We gebruikten in de meeste gevallen bewust het woord 'bereiken' ipv. 'bevrijden', aangezien de SS-bewakers in de meeste gevallen zonder slag of stoot gevlucht waren. Het bevrijden van de concentratiekampen was voor de geallieerden ook geen strategisch doel *an sich*.

NOTA 2
Geen enkel moordcentrum werd bevrijd. Belżec, Sobibór en Treblinka werden in 1943 reeds door de nazi's afgebroken en gecamoufleerd met planten. In Majdanek stopten de vergassingen in de herfst 1943. In Chełmno stopte het moorden in de zomer van 1944 en de rest van de tijd werd de site opgekuist. In Auschwitz-Birkenau werden de vergassingen in november 1944 stopgezet.

...Maria Mehler door het Britse leger op 15 april 1945 bevrijd werd in Bergen-Belsen?

"Misschien is het te laat voor ons, misschien is het al te laat ..."

© Alle rechten voorbehouden

Maria Mehler wordt op 6 oktober 1922 geboren in Bohumín (Tsjechië). Ze groeit echter op in Katowice (Polen) waar haar ouders vandaan komen. De Duitsers bezetten de stad al in de eerste dagen van de invasie. Drie maanden later worden de Joden van Katowice verdreven naar het getto van Chrzanów bij Krakau en daar opgesloten. In februari 1942 moet Maria het getto verlaten voor het kamp Oberalstadt, waar ze een jaar verblijft voordat ze wordt overgeplaatst naar Neusalz, een ander buitenkamp van Gross-Rosen. Daar krijgt ze het gezelschap van twee van haar zussen. De rest van haar familie wordt gedeporteerd naar Auschwitz en daar vermoord. Op 26 januari 1945, voor de opmars van de Sovjettroepen, wordt het kamp van Neusalz geëvacueerd:

'In januari 1945 toen de *Lagerführerin* meldde: 'Pak jullie spullen, we verlaten het kamp', voelde ik een immense vreugde. Ik dacht dat we het kamp verlieten omdat de Russen vlakbij waren. Dan kon de vrijheid alleen maar binnen handbereik zijn. We wisten natuurlijk niet dat die vrijheid nog lang op zich zou laten wachten en dat het nog lang niet het einde was [...] Er waren zo'n duizend tot duizend honderd gevangenen op het plein verzameld. De Duitse bewakers gingen elke barak binnen om die te controleren. Iedereen had zijn deken meegenomen. We hebben ons opgesteld in een rij en zijn vertrokken. De omstandigheden waarin we marcheerden waren heel erg slecht.'

De gevangenen ondernemen een mars van meer dan 400 kilometer richting zuidwesten die veertig dagen zal duren. Een groot aantal gevangenen sterft tijdens de mars. De colonne bereikt uiteindelijk rond 10 maart 1945 het kamp Flossenbürg. Tien dagen later worden de gevangenen opnieuw overgebracht, ditmaal per trein, naar het kamp van Bergen-Belsen. Het traject duurt vijf dagen:

'We hebben behoorlijk lang in die trein gezeten, meerdere dagen zonder eten en water. De wagons werden nooit ofte nimmer geopend. De trein hield heel vaak stil op rangeerterreinen. We kwamen aan bij het kamp van Bergen-Belsen. We wisten niet waar we waren. Toen ze de deuren van de trein openden, hadden we het gevoel dat we helemaal nergens waren. Eerst moesten we de doden eruit halen, misschien een stuk of tien, en de lichamen op vrachtwagens leggen [...] In Bergen-Belsen was de toestand catastrofaal, de Apocalyps. We werkten niet, we kregen geen brood meer. We zaten in een barak waar er niets was. We lagen maar wat op de grond op welke manier dan ook. De grond was bezaaid met vuil en uitwerpselen omdat de mensen ziek waren en niet meer tot bij de latrines geraakten. De tyfus die er heerste heeft ons gedecimeerd. Elke dag legden we de doden voor de ba-

rakken. Er stierven alsmaar meer mensen. Het crematorium werkte niet meer. Gevangenen sleepten de doden naar een iets verderop gelegen gat, voor meer waren ze te zwak.'

Op 13 april verliet de SS het kamp van Bergen-Belsen na een akkoord met het Britse leger:

'Op een bepaald moment zijn de Duitsers vertrokken, we hebben ze niet meer gezien. Drie dagen later zijn de Britten toegekomen. We hoorden de tanks op de grote weg. U denkt waarschijnlijk dat de vreugde enorm was, dat we 'Hoera!' riepen. Maar nee. We zaten wat lukraak op de grond. Tegen die tijd was ik al ziek, ik had zelf tyfus. Ik had koorts en ik was in een staat van extreme fysieke zwakte. Ik kon niet opstaan, ik kon niet stappen. Ik kon niet... en toch wilde ik met heel mijn wezen voortgaan. We voelden dat het misschien al te laat was voor ons, misschien zouden we het niet meer halen… Ik moet u zeggen dat er na de bevrijding nog duizenden doden zijn gevallen in Bergen-Belsen. Er zijn nog duizenden gevangenen gestorven aan tyfus. De Britten hadden zich niet verwacht aan wat ze zagen, zo'n ramp, zo'n ellende, zo'n wanhopige situatie. Het kamp was volledig besmet, alles moest verbrand worden [...]
Gevangenen hebben me in een deken naar de voormalige kazernes van de Duitsers gedragen. Die waren omgevormd tot een ziekenhuis. Daar kreeg ik te eten, maar ik had een hele stijve tong, ik kon heel moeilijk eten en praten. Ik kon niet slikken. Ik wilde drinken, maar kon het niet. En dan deden ze ook nog 'ns DDT in mijn haar, waardoor dat stijf stond. Ik was zo stram als een boomstam en ik had diarree. Ik kon niet meer bewegen.'

Maria Mehler werd door de Britten verzorgd en bleef tot oktober 1945 in Bergen-Belsen dat een 'kamp voor ontheemden' was geworden:

'De Fransen en de Belgen wilden naar huis. Ze zijn snel vertrokken. Maar de Polen? Er was Amerika maar de quota voor Poolse Joden waren zeer beperkt. Er waren veel kandidaten en visa werden niet zomaar aan iedereen verstrekt. En Israël? Daar konden we enkel illegaal naartoe omdat de Britten de grens hadden gesloten. Polen? Daar wilden we niet naar terug! We hadden dus nog lang in dat kamp kunnen blijven. We moesten wachten en wachten... [...] In oktober 1945 was ik nog steeds in het kamp, daar in Bergen-Belsen. Toen uiteindelijk de soldaten van de Joodse Brigade langskwamen en ons aanboden met hen mee te gaan, ben ik daarop ingegaan. Ze vertelden ons dat er in België verzamelplaatsen waren van waaruit men naar Israël kon vertrekken. Dit leven van wachten en wachten kon niet blijven duren. Er moest iets gebeuren.

Maria Mehler slaagt erin het kamp te verlaten met de hulp van de soldaten van de Joodse Brigade. Die brengen haar naar België waar ze gelegerd zijn. Ze hoopt naar Palestina te kunnen emigreren, maar vestigt zich uiteindelijk permanent in Brussel waar ze haar toekomstige echtgenoot, ook een overlevende van de kampen, ontmoet. ■

© Stichting Auschwitz

Selectie gemaakt door
Sarah Timperman

Fragmenten uit de audiovisuele getuigenis van Maria Mehler, bewaard in het archief van de Stichting Auschwitz (nr. 076). Getuigenis opgenomen op 24 mei 1995 en 16 juni 1996 in het Audiovisueel Centrum van de ULB.

‘En wat als er een bom op Auschwitz zou vallen … en op ons?’

(Israël J. Rosengarten)

Steeds vaker hoorden we verhalen over de Amerikanen en Russen die een einde wilden maken aan het naziregime. Na D-day dachten we dat het snel zou gaan, maar we moesten ons bij de trage realiteit neerleggen. En wat als er een bom op Blechhammer-Auschwitz III zou vallen… en op ons?

Zaterdag 20 januari 1945: rond vier uur 's morgens bereikten zo'n tweeduizend vijfhonderd andere gevangenen ons kamp. Ze kwamen in een voetmars vanuit het kamp Gleiwitz en hadden drie dagen lang gemarcheerd. In het westen was er duidelijk wat aan de hand. 'Onze' SS'ers riepen ons die morgen niet op het appèl, en later kregen we een extra voedselbedeling. Een negatief gevoel besloop me. We werden verzameld en ook wij vertrokken naar het oosten, niet gekleed op de barre weersomstandigheden. We brachten de nacht door in een oude fabriek waar sanitair vervaardigd werd. De volgende dag, rond twee uur in de namiddag, moesten we omdraaien, opnieuw richting Blechhammer-Auschwitz III. We kregen nieuwe moed, want zodra we terug zouden zijn zouden we weer geordend en behoorlijk eten krijgen. Op amper twee kilometer van de aankomst, kregen we een onverwacht appèl. We moesten plaats maken voor een aankomend leger. De chaos leek compleet onder de begeleiders: opnieuw maakten we rechtsomkeer. Van nu af aan verslechterde alles, en de achtergelaten boerderijen die we tegenkwamen ademden de oorlogssfeer. Toen we zo'n erf passeerden waagde ik mijn vluchtpoging. Ik zag even geen bewaker en verborg me achter het poortje. Na enkele angstige minuten realiseerde ik me dat ik me beter weer kon aansluiten. Wat zou ik hier in mijn eentje moeten beginnen? Ongezien mengde ik me weer in de groep. Mijn onderneming was een nuloperatie geweest. Na een hele dag stappen hadden we amper een tiental kilometer afgelegd. We hielden halt en zouden overnachten in een grote schuur met hooibalen. Voor het slapengaan kregen we nog gauw een kom soep. Mijn brood had ik die dag rond de middag al opgegeten en mijn pakje margarine moest er ook aan geloven. Ook voor mij was het eten als een drug.

De tocht werd steeds moeilijker. (...) Wie niet kon volgen, werd immers afgeknald. We kregen

BIOGRAFIE
ISRAËL J. ROSENGARTEN

Israël Rosengarten wordt in 1926 in Polen geboren. Zijn familie emigreert naar België enige jaren later. In juli 1942 wordt hij door de Gestapo opgepakt en naar Breendonk gevoerd. Vanuit Kaserne Dossin wordt hij naar verschillende kampen in Duitsland gevoerd voor dwangarbeid om uiteindelijk in Monowitz en Blechhammer te eindigen. Israël Rosengarten wordt verplicht deel te nemen aan de Dodenmarsen naar Gross-Rosen en wordt in april 1945 in Buchenwald bevrijd.

© Stichting Auschwitz

Israël Rosengarten werd in 1995 geïnterviewd door de Stichting Auschwitz. Zijn getuigenis kan (op afspraak) geconsulteerd worden.

's avonds wat soep, en dat was alles. De reis duurde nog drie dagen...
Na de 'dodenmars' kwamen we aan in Gross-Rosen. Toen ik het kamp binnenkwam, merkte ik onmiddellijk dat dit het slechtste kamp was waar ik tot dan toe had gezeten. De toestand van de mensen was niet om aan te zien. Het was bijna te gruwelijk voor woorden. Gross-Rosen was een werkkamp. Omdat we nu een plek hadden om te blijven was de chaos van de 'dodenmars' min of meer geluwd. Mijn verblijf hier was echter niet van lange duur. Op weg naar een nieuwe plek, verplichtten ze ons met tientallen in een treinwagon te zitten. Hygiëne was ver te zoeken en toiletten waren er evenmin. Op weg naar Buchenwald stierven mensen door de onmenselijke omstandigheden tijdens de reis.
In Buchenwald moesten we gedesinfecteerd worden omwille van luizen. Eén voor één dompelden ze ons onder in een vat. (...)
Ik hield het al drie dagen vol in de ziekenboeg, wat op zich een hele prestatie was, toen we plots opgeschrikt werden door een onophoudelijk ratelen van geweerschoten. Wat ons precies te wachten stond, wist natuurlijk niemand. Was dit het einde of een nieuw begin? Dan weer werd het rustig en werden we overspoeld door een golf van stilte. Dat was niet de gewone gang van zaken, en de hoop die we ooit gekoesterd hadden flakkerde weer op. Na meer dan een uur piekeren, stormden andere *Häftlinge* de ziekenboeg binnen. Ze rilden als gek en opgewonden vertelden ze ons wat er gaande was. De Amerikaanse troepen hadden het kamp omsingeld en de SS'ers overmeesterd. Nu de rollen omgekeerd waren, gedroegen die zich al een stuk kalmer. Eindelijk drong tot ons door dat onze droom werkelijkheid was geworden: we werden bevrijd!
Maar tegelijk stond ik voor het eerst stil bij de ellende van mijn toekomst. Vragen hielden me bezig: Waar moet ik heen? Wat is er gebeurd met mijn familie? Heb ik nog wel familie? En als laatste: Hoe kom ik dit ooit te boven? Kom ik dit ooit te boven?
Na een hele poos werden we met de trein naar België gevoerd en op 20 mei 1945 kwamen we in Namen aan. Namen betekende de mijlpaal in ons bevrijdingsproces en was de poort naar het burgerleven. ■

Passage geselecteerd door
Johan Puttemans

Uit:
De laatste getuigen uit concentratie- en vernietigingskampen
Geïnterviewd door jongeren uit Vlaamse, Brusselse en Waalse secundaire scholen
Brussel, ASP nv, 2010 (687 p.)
Te koop via:
info@auschwitz.be

PEDAGOGISCHE TOEPASSING

Getuigen na de bevrijding

Naam en voornaam

Klas / Vak

Kies een aantal getuigen/overlevenden op de website www.getuigen.be en probeer volgende vragen op te lossen voor elk van je gekozen getuigen:

1. Hoe ging de bevrijding zelf er aan toe?
2. Welk leven hebben deze overlevenden achteraf gehad?
(gebruik eventueel het Internet om bijkomende informatie te vinden)
3. Welke boodschap geven de overlevenden mee voor de toekomst?

Je kunt eventueel getuigenissen gebruiken in het Frans, Engels, Duits...

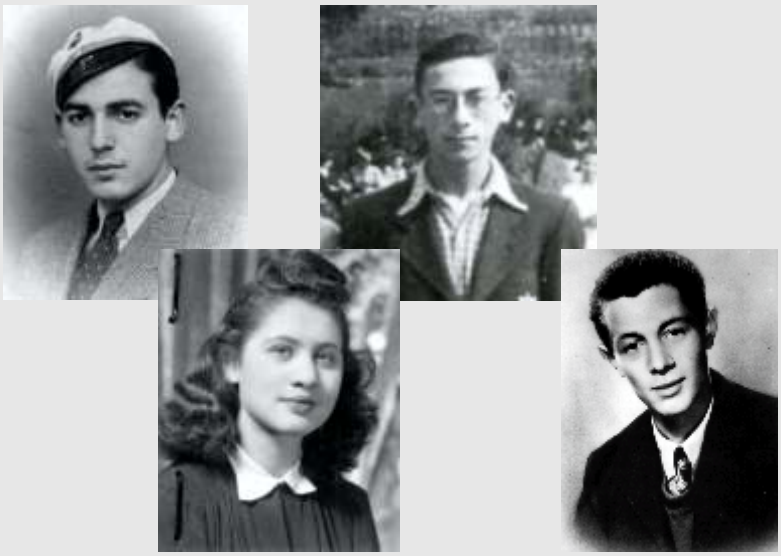

Opmerkingen leerkracht

SPOREN VAN HERINNERING
is een driemaandelijkse uitgave van
vzw Auschwitz in Gedachtenis
www.auschwitz.be

Elk trimester verschijnt in *SPOREN VAN HERINNERING* een praktische pedagogische toepassing met bijhorende fiche die u in de klas kan gebruiken en verzamelen.
U vindt deze fiches ook terug op onze website www.auschwitz.be onder de rubriek PEDAGOGIE.

In deze rubriek geven we je beelden of teksten mee zonder commentaar. Stuur jouw kritische mening over de gegevens op deze pagina op naar georges.boschloos@auschwitz.be en verover een plaatsje op onze website www.auschwitz.be

NO COMMENT

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

Paul Halter fluit de start van de Trein der 1000 die ook in 2012 al 1000 jongeren uit geheel Europa naar Polen vervoerde om er Auschwitz te bezoeken. Dit project ging verder in 2015 en zal ook dit jaar weer plaatsvinden.

© Stichting Auschwitz/Georges Boschloos

Terugkeren? Ja, maar waarom en voor wie?

(Paul Halter)

Paul Halter wordt in 1920 in Genève (Zwitserland) geboren in een uit Polen gevluchte joodse familie. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in België, studeert hij aan de ULB. Daar pleegt hij zijn eerste daden van verzet. In 1941 treedt hij in het verzet (Belgisch Leger der Partizanen). Vrij snel wordt hij korpscommandant. In mei 1943 neemt hij deel aan een reddingsactie: samen met verzetslieden redt hij veertien joodse kinderen die ondergedoken zaten in een klooster en die door de Gestapo zouden opgepakt worden. Paul Halter wordt in juni 1943 aangehouden. Nadat hij in de gevangenis van Sint-Gillis werd opgesloten, wordt hij naar Auschwitz gedeporteerd. Hij blijft er tot aan de bevrijding.

In 1980 richt hij samen met Maurice Goldstein, Henri Goldberg en René Raindorf Stichting Auschwitz op waarvan hij de eerste voorzitter wordt.

Baron Paul Halter overlijdt in 2013 in Sint-Jans-Molenbeek.

Eind januari. Er zijn steeds meer geruchten over de evacuatie van het kamp. Voor mij is er geen sprake van dat ik bij min 25 graden op weg ga, dat is waanzin. Ik beslis om, ondanks het risico, een gok te wagen en meld me ziek.

(…)

Heb ik wel de juiste keuze gemaakt? Enkele dagen gaan voorbij tijdens welke oude *Volkssturmmänner* toezicht op ons houden. Maar die verdwijnen al vlug. We zijn vrij, maar nog steeds binnen in het kamp. Wat te doen?

Eerste reactie van degenen die nog het gezondst zijn: zich op de levensmiddelen storten.

(…)

We kammen elk hoekje uit en we halen al het voedsel weg. Maar deze voedselinzameling verloopt heel slecht, want we beginnen op de vuist te gaan, echt vreselijk.

(…)

Dan komt een Pool uit het verzet van buiten en opent de deuren van het kamp. Hij vertelt ons dat we bevrijd zijn en raadt ons aan om in de mijn onder te duiken. Ik vertel hem dat het voor ons onmogelijk is om, met een tiental gezonde mannen, bijna 250 bedlegerige personen te vervoeren. Hij gaat weer weg en belooft ons hulp te sturen. We zullen hem nooit terugzien.

(…)

Ik beslis om de Russische linies te vervoegen en in het Rode Leger te dienen om de strijd verder te zetten. De Russen zijn niet ver en ze verwelkomen me met open armen. Ik probeer hen met handen en voeten uit te leggen wat er in het kamp gebeurd is, maar ze negeren me compleet.

(…)

Ze vertellen me dat ik de vrachtwagens kan gebruiken die van het front terugkeren om proviand en wapens te halen en die ook groepen oudere soldaten halen, infanteristen die als opdracht hebben om het achterland van bosjes Duits verzet te zuiveren. SS'ers bengelen aan bomen en lantaarnpalen; geen medelijden

Ethische reflecties

- Wat betekent vrijheid na (een) bevrijding?

- Apprecieert men vrijheid meer wanneer men gevangenschap heeft gekend?

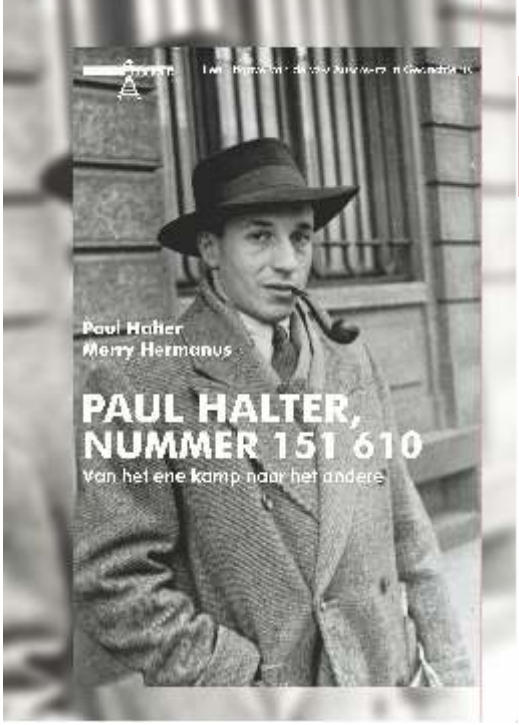

Uit:
Paul Halter / Merry Hermanus
Paul Halter, nummer 151 610 – Van het ene kamp naar het andere
Brussel, vzw Auschwitz in Gedachtenis, 2018 (118 p.), € 15
Te koop via: info@auschwitz.be

van de Russen, ze hebben dan ook te veel geleden. Als ze er eentje te pakken hebben, maken ze hem meteen af. Ik ben verrukt als ik zie hoe de hele weg, van Krakau naar Lublin, met deze vreemde veelarmige kandelaars 'versierd' is. Want al die opgehangen personen hebben deel uitgemaakt van een criminele organisatie en ik denk aan de slachtingen die de SS'ers aangericht hebben en de wreedheden waartoe ze in staat geweest zijn. Primo Levi had, terecht, zijn boek *Is dit een mens* genoemd. Waren dit mensen?
(…)
Ik weet niet wat te doen en beslis dan maar om naar het Internationale Rode Kruis te gaan. Dat wordt geleid door een charmante dame en ik vraag haar waar ik me kan laten ontsmetten. Ze legt me uit dat er beneden in de straat een centrum is en vraagt me om daarna terug naar haar te komen.
(…)
De ontsmetting en de douche kikkeren me ongelooflijk op en ik voel me als mens herboren. Mijn kleren worden als nieuw teruggegeven en niemand wil geloven dat ik uit een KZ kom, want ze verplichten me om mijn getatoeerde nummer te laten zien.
(…)
Ik ben alweer op zoek naar een zaakje. De goden zijn me gunstig gezind en sturen me een Pool die me, in het Duits, zijn systeem uitlegt waarvoor ik hem zeer van nut zou kunnen zijn.
(…)
Hij beschikt over enorme pakketjes oude biljetten en vertrouwt er me een deel van toe. Ik keer naar onze barak terug en leg het zaakje uit dat we opgezet hebben. De 120 overlevenden begeven zich ieder met een biljet naar de bank, waar het zonder problemen gewisseld wordt. De helft is voor hen, op de andere helft hef ik 25 złoty en de rest geef ik aan mijn opdrachtgever. Sommigen keren twee of drie keer terug, maar het werkt niet meer. De bank eist identiteitspapieren. Ik vervaardig er met een hele reeks namen en certificeer ze met een stempel van het Rode Kruis!
Het gerucht verspreidt zich als een lopend vuurtje in het hele gebouw en ik zoek nu afnemers bij de Franse soldaten.
(…)
En daar was dan de dag waarop de samenstelling en het vertrek van de trein voor de repatriëring van de Fransen aangekondigd werd. We wilden te allen prijze vertrekken. Zonder aarzelen meldden we ons in het bureau om ons in te schrijven. Ik was HALTER Paul, gedomicilieerd in Parijs, 20ste arrondissement, rue Emmery, 3. Maurice had het adres van een van zijn neven gegeven. Bij terugkeer in de school vernamen we uit zijn mond dat Peter niet aan de reis naar Odessa zou deelnemen, want hij had hardnekkig volgehouden dat hij Belg was. Hij zou pas vier maanden later huiswaarts keren! Ik stapte al gauw op.
(…)
Roof Garden van Kamarina (Sicilië), 17 oktober 2002, 11 uur.
We maakten ons op om te vertrekken. Ah! Brussel terugzien, het leven opnieuw aanvatten. Nee, ik wist dat niets nog zoals vroeger zou zijn. Mama en papa zouden mij niet opwachten. Een deel van mij was gestorven in Auschwitz. Wel terugkomen, ja, maar waarom? Voor wie? ■

Passages geselecteerd door
Johan Puttemans

27/01/1945 Auschwitz bevrijd

Frédéric Crahay
Johan Puttemans

In januari 2020 verscheen bij de uitgeverij Sterck & De Vreese een gedenkboek ter ere van de 75-jarige bevrijding van het concentratiekamp en uitroeiingscentrum Auschwitz-Birkenau.

In de zomer van 1940 richtten de nazi's aan de rand van het Poolse stadje Oswięcim het concentratiekamp Auschwitz op. Anderhalf miljoen mensen, voor het overgrote deel Joden, kwamen in dit kamp terecht. Voor zo'n 1,1 miljoen van hen is deze plek ook het eindstation van hun leven, aangezien Auschwitz-Birkenau ook een moordcentrum was.

Eind 1944, wanneer het Rode Leger Auschwitz nadert, beginnen de nazi's met de systematische vernietiging van bewijsmateriaal. Ze dwingen zo'n 60.000 overgebleven gevangenen om met hen richting Duitsland te marcheren. Tijdens deze dodenmarsen komen nog eens duizenden gevangenen om het leven.

Op 27 januari 1945 treffen de Sovjets in Auschwitz achtduizend doodzieke gevangenen aan.

Onder leiding van Frederic Crahay en Johan Puttemans, directeur en pedagogisch coördinator van de vzw Auschwitz in gedachtenis, voegen historici van diverse onderzoeksinstellingen, komende uit Nederland, Frankrijk, Italië en Polen nieuwe informatie toe aan onze kennis over een van de zwartste bladzijden van onze geschiedenis.

Sterck & De Vreese
€22,90 • Hardcover • 189 pagina's
Te koop via:
info@auschwitz.be

Reizende tentoonstelling

DE BEVRIJDING VAN DE KAMPEN EN DE OPVANG VAN DE GEDEPORTEERDEN

Kosteloos uit te lenen voor scholen

Ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van de bevrijding van de nazi-kampen, stelt de vzw Auschwitz in Gedachtenis u deze tentoonstelling voor over het einde van de kampen en de terugkeer van de overlevende gedeporteerden.

Deze reizende tentoonstelling bestaat uit 19 gemakkelijk te plaatsen panelen.

Naast de historische context geeft deze tentoonstelling het woord aan overlevenden door middel van hun geschreven getuigenissen en door het gebruik van QR-codes op bepaalde panelen, ook door middel van hun gesproken getuigenissen, te beluisteren op onze website.

Deze tentoonstelling heeft als doel een breed publiek aan te spreken en in het bijzonder de jonge generaties.

Info en reservatie via:
georges.boschloos@auschwitz.be

INHOUD VAN DE PANELEN

Deportatie en de naziconcentratie-kampen

In het Oosten: Majdanek wordt ontdekt en Auschwitz geëvacueerd

Dodenmarsen

Auschwitz-Birkenau wordt bevrijd

De westelijke kampen worden ontdekt

Gezondheidstoestand in de kampen

Gruwelpedagogie

De bevrijding van de kampen in de Belgische pers

Herstel in Zweden

Repatriëring

Kampen voor 'Displaced Persons'

De terugkeer en opvang van politieke gevangenen

Joodse slachtoffers

Getuigen en informeren

Erkenning, statuut en herinneringen

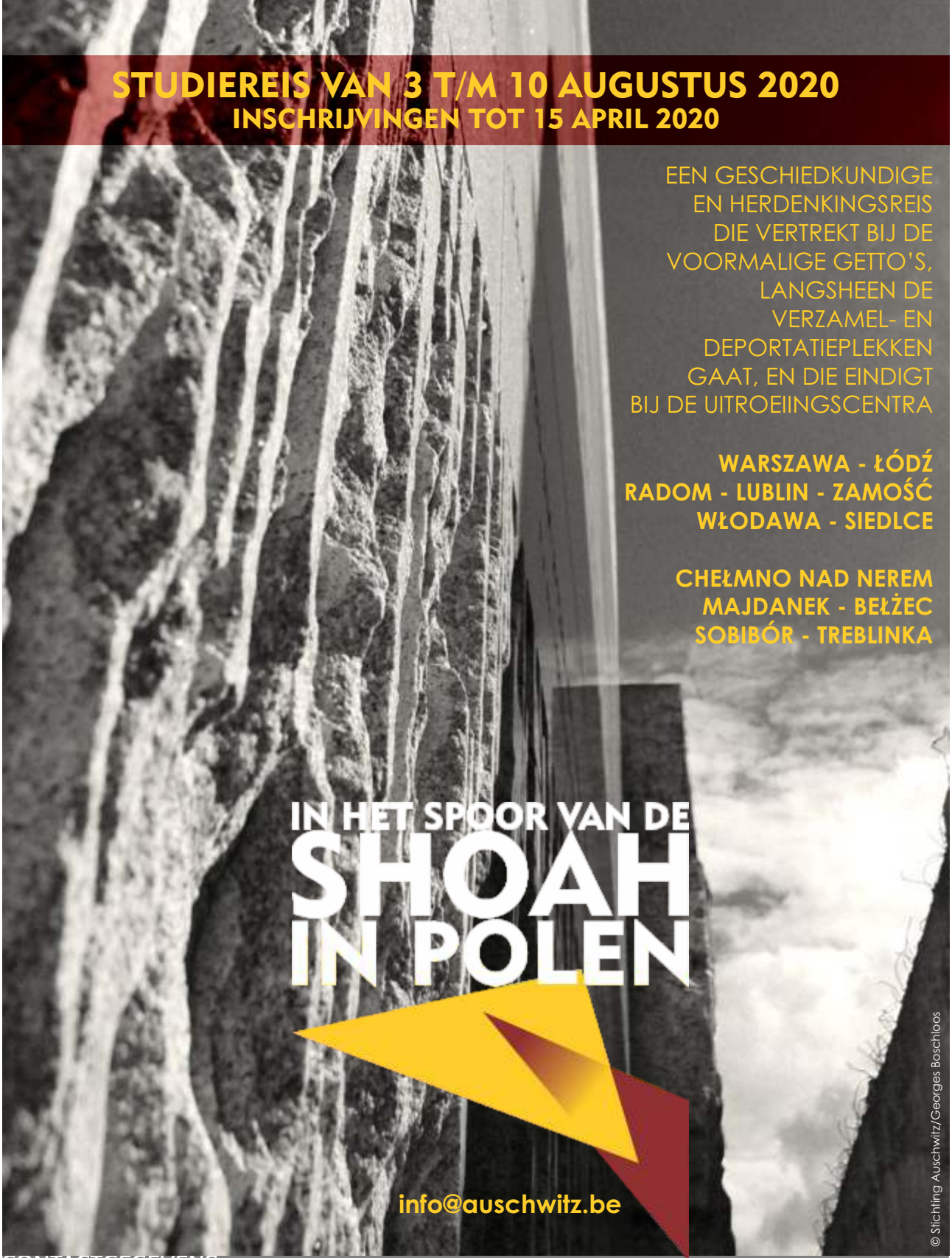

STUDIEREIS VAN 3 T/M 10 AUGUSTUS 2020
INSCHRIJVINGEN TOT 15 APRIL 2020

EEN GESCHIEDKUNDIGE EN HERDENKINGSREIS DIE VERTREKT BIJ DE VOORMALIGE GETTO'S, LANGSHEEN DE VERZAMEL- EN DEPORTATIEPLEKKEN GAAT, EN DIE EINDIGT BIJ DE UITROEIINGSCENTRA

WARSZAWA - ŁÓDŹ
RADOM - LUBLIN - ZAMOŚĆ
WŁODAWA - SIEDLCE

CHEŁMNO NAD NEREM
MAJDANEK - BEŁŻEC
SOBIBÓR - TREBLINKA

IN HET SPOOR VAN DE SHOAH IN POLEN

info@auschwitz.be

© Stichting Auschwitz/Georges Boschloos

CONTACTGEGEVENS

vzw Auschwitz in Gedachtenis - Stichting Auschwitz
Wolstraat 17/Bus 50 - 1000 Brussel

Tel.: 02/5127998
Fax: 02/5125884

info@auschwitz.be
www.auschwitz.be

Eindredactie: Henri Goldberg
Hoofdredactie: Frédéric Crahay, Johan Puttemans
Redactiesecretaris: Georges Boschloos
Redactiecomité: Dirk Lagast, Marjan Verplancke, Dimitri Roden, Eva Verstraelen, Catherine Morel
Vertaling van de teksten uit het Frans: Rudy Trullemans
Graficus: Georges Boschloos
Drukker: EVM Print

Met steun van:

Vlaanderen is onderwijs & vorming
Nationale Loterij
Nationale Bank